

Område Vest-Agder og Rogaland

I Rogaland inngår områder i Gjesdal, Bjerkreim og Lund kommunar. For Gjesdal og Bjerkreim er det dei nordlege områda som er tatt med, mens det i Lund er eit langstrakt område mot aust, langs grensa til Vest-Agder.

Området er valt av NVE som eit av dei mest egna grunna svært gode produksjonstilhøve for vindkraft. Det er også eit området med god nettkapasitet (med unntak av frå Maudal (Gjesdal) og inn mot Sandnes). NVE har i stor grad vektlagt teknisk-økonomiske dugleik, og meiner området har plass til mange vindkraftverk av ulik storleik og at det i hovudsak er hei- og fjellområde her som er aktuelle for utbygging.

NVE skrivar i forslag til nasjonal ramme at det i dette område er viktige miljø- og samfunnsinteresser knytt til mellom anna fugl og friluftsliv og. Men at deira analyser tilseier et lågare konfliktnivå i dette området enn i store deler av landet.

Grunna krevjande topografi, og viktige friluftslivs- og reiselivsinteressar i den nordvestlege delen av området (rundt fylkesgrensa mellom Rogaland og Vest-Agder), meiner NVE at det kan vere aktuelt å trekka områdegrensa noko sørover her.

Naturtypar og planteliv

Den nordlege delen av område er i stor grad fjellhei. Her er få registrerte naturtypar i fjellet, men mange bekkekløftar langs fjellsidene. Ein finn og store myrkompleks. I den delen av området som er i Lund kommune er det mellom anna registrerte viktige og svært viktige førekomstar av kystlynghei, slåttemyr, lågurt-eikeskog og alm-lindeskog.

Området i Gjesdal og Bjerkreim består av kystlynghei og borealhei med naturbeitemark til fjellhei, området er i sterk hevd med sommarbeite. Det er få registrerte naturtypar i fjellet, men mange bekkekløfter langs fjellsidene. Her er store myrkompleks, kystnedbørsmyrer (VU) og beite- og slåttemyrer (EN). Dalsider med eldre boreal lauvskog, og enkelte rikare edellauvskogar i sørhellingar. I Ørsdalen finn ein Lonene ved Bjordal; ein viktig førekomst av naturtypen kroksjøer, flomdammer og meanderende elveparti.

I Lund finnes store områder med kystlynghei, men det er lite registrert i naturbase utover større areal verna kystlynghei. Kystlynghei i området er i hevd med både sau og kyr. Naturtyperegistreringar i lågare område inkluderer alm-lindeskog, lågurt-eikeskog (EN) med mellom anna den freda arten huldrenøkkel (CR), sørvendte berg- og rasmarker og bekkekløft. Intakte myrsystem finnes spreidd i område, med noko slåttemyr (EN).

Vindkraft som er planlagt utbygd og utbygd i Rogaland ligg i område med mykje kystlynghei. Terrenginngrepa som skjer i etablering av vindkraft vil i stor grad forringe kystlyngheia og i mange tilfelle og føre til at naturtypen forsvinn frå område. Kystlynghei er ei utvald og sterkt trua naturtype og omsynet til naturtypen skal vege tungt i arealforvaltninga. Arealinngrep og gjengroing er dei største trugslane for naturtypen. Gjenverande viktige og svært viktige førekomstar av kystlynghei må bevarast for å sikre naturtypen for framtida.

Fugl

Eit svært viktig område for rovfugl (haukefuglar, falkar og ugler) med hekke-, trekk- og næringsområde spreidd i heile område. Her er leveområde for fjellrype og lirype og kjerneområde for orrfugl. Område ligg i den nordlege delen av ein svært viktig trekkorridor, både i nasjonal og internasjonal samanheng. Korridoren er nytta av ei rekke fuglearter innan rovfugl, hønsfugl, sjøfugl og vadefugl, samt spurvefugl på vår- og hausttrekk (fleire er ansvarsartar og trua). Kartleggingar frå Lista fuglestasjon tyder på at kystlandskapet på makronivå (Lindenes-Lista) fører til ein konsentrasjon av vår-trekkande fugl i korridoren langs kysten Flekkefjord-Eigersund, før dei spreiar seg mot hekkeområde vidare nordover. Tilsvarende vil hausttrekket gå over Siragrunnen, før fuglane bøyer av ved Lista og spreier seg langs ulike ruter utover sjøen.

Heile området er gjennomgåande viktig for rovfugl (haukefuglar, falkar og ugler). Her er fleire reirlokalteter for mellom andre hubro, kongeørn, jaktfalk, vandrefalk og hønsheuk. Undersøkingar utført hausten 2007 viste at ein større del (37 %) av rovfuglane vart registrert i potensiell kollisjonshøgde med vindkraftrotorar (50-150 moh.)¹

Hubro, ein sterkt trua art, har store krav til god næringstilgang og er svært sensitiv for forstyrringar i hekketida og for landskapsendringar. Rogaland er fylket med flest kjende hubroterritorie i Norge, og ein finn dei tettaste bestandane av hubro her (etter Sleneset, Nordland). I Norge har me ein handlingsplan knytt til arten der hovudmålet er å sikre ei berekraftig bestand for framtida. Bevaring av hubroen sine jaktområde og å hindre inngrep nær hekkelokaliteter er i handlingsplanen rekna som nokre av dei viktigaste forvaltningstiltaka for hubro.

På oppdrag frå Miljødirektoratet så har Norsk Ornitologisk Forening (NOF) utarbeida eit faktaark om hubro² der dei også kjem med konkrete forvaltningsråd. Når det gjeld vindkraft skriv NOF at utbygging av vindkraft utgjer ein risiko for hubro når det gjeld kollisjon (med vindturbinar og med kraftlinjer) og det fører til store inngrep og øydeleggingar i habitatet deira. NOF gjer derfor følgande råd:

- Vindturbinar bør ikkje plasserast i kjende hubroterritorie
- Vindturbiner med gittertårn må ikkje plasserast nær kjende hubroterritorie (kan nyttast som utkikkspost)
- Infrastruktur knytt til vindkraftanlegg bør unngåast < 1 km frå kjende hekkelokalitetar

Ei undersøking gjort av Ecofact på Høg-Jæren/Dalane³ rekna normalt «heimeområde» for hubro til å vere ca. 20-31 km² i hekketida og 42-66 km² utanom hekketida. Skal ein følgje desse råda vil heile området som er utpeikt i Lund kommune vere uaktuelt for utbygging, det same gjeld store delar av områda i Gjesdal og i Bjerkreim.

I Rogaland er det dokumentert minimum 46 hekketerritoriar av kongeørn, men ein antar at talet er betydeleg høgare⁴. Dei sørvestlege delane av Norge har tradisjonelt overvintringsområde for

¹ Tysse, T. 2007 Rovfugltrekk i planlagte vindparker i Sør-Rogaland. AMBIO Miljørådgivning. 66 sider.

² http://www.birdlife.no/naturforvaltning/pdf/skjerma_arter/hubro.pdf

³ Oddane, B., Undheim, O., Undheim, O., Steen, R. og Sonerud, G. A. 2012. Hubro *Bubo bubo* på Høg-Jæren / Dalane: Bestand, arealbruk og habitatvalg. Ecofact rapport 153. 40 sider.

⁴ Tysse, T. 2016. Eigersund vindkraftverk - forundersøkelser av trekkende rovfugler høsten 2015. Ecofact rapport 487, 45 sider.

unge kongeørn i Norge. Innanfor eit territorie er det ein eller helst fleire reirplassar som paret veljar mellom. Reirplassane kan ha vert brukt gjennom fleire hundre år. Storleiken på territoria er i stor grad styrt av næringstilgang. Det er sannsynleg at dei territorielle kongeørnene lever innanfor det same territoriet heile livet.

Anna dyreliv

I området som er utpekt i Rogaland finn ein trua arter av flaggermus og viktige område for hjortevilt. Utbygging her, særleg i dei nordlege delane av området (Gjesdal og Bjerkreim), kan vere øydeleggjande for ei reetablering av villrein i Frafjordheiane, og trekk mellom randområdene i Vest-Agder og til Frafjordheiane.

Flaggermus

Me har lite kunnskap om flaggermus i det utpekt område. Likevel, områder lenger ut mot kysten (Eigersund, Jæren) er sannsynleg viktige for fleire artar av flaggermus, både som leveområde sommarstid og som samlingsområde før trekk mot Skottland. Desse område er under press, mellom anna frå vindkraftutbygging, og det er derfor ikkje utenkeleg av flaggermus kan oppsøke andre område i nærleiken, slik som utpekt område i plassen.

Flaggermus er ei av dyregruppene som sannsynleg vert påverka negativt av vindkraft (kollisjon med rotorblad under jakt). Me har for lite informasjon om flaggermusartane i Norge; utbreiing, trekkruiter, leveområde, til å kunne seie noko om samverknad for flaggermus ved utbygging av vindkraft her. Derfor må føre-var prinsippet (nml § 9) nyttast. Av dei 13 flaggermusartane som finns i Norge er 6 på raudlista. Storflaggermus (VU), trollflaggermus (VU), skimmelflaggermus (NT) og tusseflaggermus (VU) er trua arter som kan finnast i utpekt område. Områder som kan vere viktige for flaggermus må skjermast for inngrep.

Hjortevilt

Viktige område for elg og rådyr. Utbygging av vindkraft kan føre til fragmentering av leveområde og at viktige trekkruiter ikkje lenger kan nyttast.

Villrein

Eit prioritert tiltak for å forvaltninga av villreinstamma i Setesdal-Ryfylke er å reetablere villreinstamma i Frafjordheiane⁵. Frafjordheiane landskapsvernområde ligg tett opptil den nordlege grensa for utpekt område. I Vest-Agder-delen av utpekt område er det store areal som er leveområde for villrein. Utbygging av vasskraft har ført til fragmentering av Setesdal-Ryfylke villreinområde. Det er derfor naudsynt å skjerme resterande trekkpassasjer mot ytterlegare menneskeleg ferdsel. Villreinen er svært sky, og utbygging av vindkraft, med dei inngrepa det

⁵ Strand, O., Gundersen, V., Thomassen, J., Andersen, R., Rauset, G. R., Romtveit, L., Mossing, A., Bøthun, S.W. & Ruud, A. 2019. GPS villreinprosjektet i Setesdal-Ryfylke – avbøtende tiltak. NINA Rapport 1457. Norsk institutt for naturforskning.

fører med seg (anleggsvegar, ferdsel, andre terrenginngrep), vil sannsynlegvis gjere område med vindkraft og ei stor buffersone rundt desse, uaktuelle for villrein. Utbygging av vindkraft i dette området kan derfor føre til ytterlegare fragmentering av område og at ein ikkje når målet om reetablering av villrein i Frafjordheiane.

Vassdrag

Utbygging av vindkraft vil i større delar av område vere i direkt konflikt med det verna vassdraget Bjerkreimsvassdraget. Vassdraget er av kritisk betydning for landskap og naturmangfald og har viktige verdiar knytt til friluftsliv og kulturminne.

Mesteparten av utpeikt område i Gjesdal og Bjerkreim ligg i Bjerkreimsvassdraget, som er eit verna vassdrag. Bjerkreimsvassdraget strekker seg frå Suldalsheiane og ut til kysten ved Eigersund og omfattar store deler av Høg-Jæren, Dalane og deler av Ryfylke. Vassdraget har eit sterkt forgreina elvesystem med fleire små og store vatn. Det er eit lakseførande vassdrag, det er viktig for friluftslivet og ikkje minst naturmangfaldet. Arealinngrep som fører til inngrep i vassdrag vil vere særleg konfliktfylt.

Landskap

Landskapet her, særleg i den nordlege delen, er av nasjonal betydning. Inngrep vil forringe det som i dag er det største attverande, samanhengande naturområde i Rogaland.

I nord grensar utpeikt område til verneområda Frafjordheiane og Setesdal Vesthei Ryfylkeheiane. Området har nasjonale og regionale landskapsverdiar, til dømes er område Ørsdalen - Kvitladalen – Bjordalen kategorisert som eit nasjonalt viktig landskap. I Fylkesdelplan for vindkraft (2007) er konfliktgraden mellom eventuell vindkraftutbygging og landskap gjennomgåande satt til meget stor og stor i heile området.

Område i Gjesdal og Bjerkreim inngår for det meste i det største attverande, samanhengande naturområde i Rogaland.

Friluftsliv

Friluftsliv er viktig i heile område. Her er fleire friluftslivsområde med nasjonal verdi. Det er eit omfattande nettverk av ruter og hytter, og området er nytta av hundretusenvis av brukarar.

Størstparten av område i Rogaland er i Fylkesdelsplan for vindkraft (2007) peika ut som «turområde der allmenne friluftslivsinteressar bør prioriterast». Konfliktgraden med vindkraftverk er her gjennomgåande satt til meget stor og stor konfliktgrad.

Ørsdalen – Øvre Sirdalen – Øvstebødaken er eit regionalt friluftslivsområde med hundretusenvis av brukare. Det er fleire turisthytter innanfor utpeikt område (Kvitlen i Rogaland, fleire i Vest-Agder), og det ligg fleire turisthytter tett opptil grensa for utpeikt område (mellom anna i Frafjordheiane). Det er eit stort rutenett av løypar, både sommar og vinter. Stavtjørnområdet og Frafjord-Espelandsheiane er friluftslivsområde med nasjonal verdi. Det er og eit statleg sikra

friluftslivsområde i Lund (Sætra/Ormelimyra) og det er fleire regionale friluftslivsområde innanfor området.

Landbruk

Det vil auka moglegheit for ulovleg gjødselspreiing.

Vurdering av samla belastning og forslag til justering av områdegrense

I Gjesdal og Bjerkreim finn ein natur-, vassdrag-, landskap- og friluftslivsverdiar av nasjonal verdi. Det bør ikkje skje inngrep her som forringer desse. I Lund er det naturområde av lokal til nasjonal betydning. Her er og hekkeområde for hubro jamt fordelt i heile området, i tillegg til hekkelokaliteter for kongeørn, hønhauk og vandrefalk. Her er og viktige friluftslivsverdiar, mellom anna eit statleg sikra friluftslivsområde. Her bør det ikkje skje inngrep av vesentleg grad.

Presset på areal er høgare enn nokon gong. Det er strengt naudsynt at me klarar å balansere befolkningsvekst, auka matbehov, auka energibehov, opp i mot behovet for å ta vare på naturen. Det betyr at me må bruka areala smartare. Areal som allereie er i bruk (mat, energi, industri, busetnad) må utnyttast betre. Areal som i dag er upåverka vil vere essensielt å behalde mest mogleg urørt. I det utpeika område sør i Rogaland finn ein det største attverande samanhengande naturområde i fylket. Utbygging her vil gjere at det fell bort.

Området er særleg viktig som funksjonsområde for rovfugl. Generelt for rovfugl er at dei kompenserer låg reproduksjonsrate med høg levetid. Auka dødelegheit hos vaksne fuglar grunna til dømes utbygging av vindkraft kan få store følger for bestandsutviklinga. Per i dag har ein ikkje gode data for å kunne seie noko om effekten av vindkraftverk, særleg ikkje når det gjeld hubro. Likevel, størsteparten av utbygde og planlagde vindkraftverk i Rogaland er bygd i område som er leveområde for hubro. Når ein tar i betraktning det utbyggingane fører med seg av terrenginngrep så kan det ikkje vere tvil om at leveområda for hubro (og anna rovfugl) i Rogaland allereie er sterkt påverka. Attverande leveområde bør derfor skjermast for inngrep.

Me synar til side 176, figur 86 i NVE sitt høyringsforslag. Der har NVE markert eit område der det er gode produksjonstilhøve men og viktige reiselivs- og friluftslivsinteressar. NVE skriv at «det kan vere aktuelt å trekke områdegrensa noko sørover her». Me vil støtte oppunder dette, at i det minste bør dette området takast ut av nasjonal ramme. Det er svært høge verdiar, både når det gjeld naturmangfald og friluftsliv også i den delen av området som er plassert i Lund kommune.